

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scipio Claromontius De Ratione Status

Chiaramonti, Scipione

[S.l.], 1679

Exponuntur vocabula utilis, expetibilis per se & per accidens: & afferuntur argumenta pro confirmanda sententia, quod princeps solum per accidens utile debeat expetere. XIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10064

ponam primò opiniones, unà cum expositione vocabulorum *per se & per accidens*, & adducam argumenta adversa sententiæ.

Exponuntur vocabula utilis expetibilis per se & per accidens: & afferuntur argumenta pro confirmanda sententia, quod Princeps solum per accidens utile debeat expetere.

CAPUT XIII.

Remittentes itaq; expositionem vocabulorum *per se & per accidens*, quantum ad utile expetendum, sui vel aliorum gratia, bini modi occurrunt, quorum unus pendet a ratione causæ finalis, alter a ratione causæ efficientis. Primus modus est, cum expetentes rem quampiam ut finem, deprehendimus opus esse aliis nonnullis rebus ad illam obtinendam, & eas eousq; curamus, quatenus ad alteram acquisitionem requiruntur. Illæ vero res, quæ solum expetuntur, ut ipsarum adminiculo alias obtineamus, expetuntur per accidens. Aristoteles dixit expeti *propter aliud*, primo Ethic. at octavo cap. 3. dixit, expeti per *accidens*. Illæ res quas cupimus, ut illis ipsis fruamur, hoc est, in quibus appetitus finitur, dicuntur expeti per se: intercedit tamen inter illas res *cupitas per se & per accidens* aliud quoddam genus intermedium, & sunt res illæ, quæ quidem propter alias expetuntur, attamen eo modo, ut licet illud non obtineatur, cui adjumento esse debent, nihilominus expeterentur. Illas vocavit Aristoteles primo Ethic. *per se & propter alios expetibiles*: ejusq; generis virtutes sunt, quæ propter felicitatem expetuntur, ita tamen ut etiam si alias felices esse possimus, nihilominus virtutes cuperemus.

Alter modus est, quum rem quampiam cupimus, & appetitum nostrum in re illa firmamus, ex quâ redundat quoddam ad nos commodum, ut ut à nobis non animadversum: exempli gratiâ, in vera amicitia utile unius amici ejusq; incrementum in alterius vergit commodum, ob mutuam inter ipsos communionem. Ideoq; cum amicus alteri cupit majus quoddam commodum, optat illi quidpiam, quod voventi ipsi prodest: nihilominus

minus, cum desiderium veri amici in utilitate alterius subsistat, nec in se ipsum redeat, (aliàs enim amicitia foret utilis) expetit solum utile sibi per accidens: at amici utile, in quo desiderium permanet, per se desideratur. Et hæc pro vocularum expositione sufficiant.

Jam plurimorum est opinio, quod non debeat imperans utile suum expetere nisi per accidens, & quod peccet, aliter illud si cupierit. Procurat itaq; secundum hanc opinionem utile suum Princeps & imperans, quatenus studens felicitati civitatis, etiam suæ studet, cum pars sit civitatis: veluti nauclerus dum procurat incolumitatem navis & navigationem prosperam, etiam suam salutem procurat, cum navigantium unus sit. Hæc opinio est Petri Victorii aliorumq; interpretum Aristotelis, qui illam ex verbis Aristotelis eruunt. Pono illa hic loci sec. vulgarem versionem, quæ tamen ex Græco clariora facturus sum in præcipuis partibus. Verba Aristotelis hæc sunt: *Atqui & modos imperii dividere facile est: in exotericis namq; sermonibus sæpe de ipsis differuimus. Herile enim Imperium,* (in græco textu vox est *δεσποτῆα*, quæ significat dominium herile in mancipia) *si verè naturâ servo, & natura Domino eadem est utilitas, tamen nihilominus regit ad id, quod hero conducit; curat autem servi utile contingenter,* (in græco vox est *κατὰ συμβεβηκός*, quæ significat ex accidenti & per accidens) *Neg. enim fieri potest, ut intereunte servo, conserveatur imperium illud. Liberorum autem imperium, & uxoris & totius domus quod appellamus domesticum, siue eorum qui parent gratia constat, siue cujusdam communis ambobus. Per se quidem eorum qui parent: quemadmodum videmus & alias artes se habere, ceu medicorum artem, & quæ adolescentes exercet: Contingenter* (hic iterum græcum habet *κατὰ συμβεβηκός*) *autem ipsorum quoq; essent. Nihil enim vetat, quin exercendi magister sit unus & ipse aliquando eorum, qui exercentur: veluti gubernator unus semper est nautarum. Magister igitur exercitiorum vel gubernator ante oculos habet bonum eorum, qui ipsi parent. Quando autem unus & ipse horum fuerit, ex accidenti particeps sit salutis, quæ inde nascitur, hic enim nauta sit, hic vero unus eorum, qui exercentur, cum tamen magister ejus studii sit. Quare & civilia imperia, quando resp. per equalitatem & similitudinem civium constituta fuerit, vicissim postulant regere. Prius quidem, ut natura ferebat, postulantes pro parte quempiam munus id obire & visere suum bonum, quemadmodum prius ipse cum magistratum gereret,*

E 2

animo

animo providebat utilitatem ejus. Nunc autem propter militatem, quæ publicis ex rebus, & eas quæ capiuntur à magistratu, volunt continenter magistratum gerere. Veluti, si contingeret perpetuo imperium habentibus valere, cum infirmo corpore forent: etenim si forte assēctarentur magistratus. Perspicuum igitur, omnes Resp. quæ commune bonum propositum habent, has quidem rectas esse secundum simpliciter justum: quæcunq; vero suum tantum propriumque, cuncta vitiosa sunt, & migrationes exitusq; à rectis rebus publ. se gerunt enim, ut Domini in servos: civitas autem est communio hominum liberorum. lib. 3. pol. c. 4.

Retuli fuisse verba Aristotelis, nam primum argumentum adversariorum in illis positum est, & mea ejusdem argumenti solutio super eadem fundata erit. Petrus Victorius ex mente Aristotelis sustinet, quod per accidens solum bonus Reip. rector in publico regimine expetere possit proprium suum commodum, exponens hoc pacto mentem Aristotelis de imperio patrisfamilias, quod simulachrum est boni regiminis politici: ut illud domini in servos simulachrum est pravi regiminis politici. Exponens itaq; Victorius verba Aristotelis, quæ finem detegunt patrisfamilias in regimine domestico, & hæc sunt: aut est gratia eorum, quæ gubernantur, aut gratia alicujus quod sit utrisq; commune: ita illa interpretatur: magis autem aperiens quod dixerat; & quo modo paterfamilias provide- ret bono eorum, quos regit, simulq; suo declarans, inquit: propter se impri- misq; ipsum videre toto animo bonum eorum, qui in potestate sunt illius imperii: ex accidenti autem suum quoq; hoc enim intelligere debemus, ut ratio ipsa perfecta sit. Quod sane hic non addit auctor ipse: sed cognosci voluit exemplis aliarum artium, quæ ponit: applicat deinde eandem doctrinam civili imperio, eundemq; finem. Verum est, quod initio appareat, ac si ad popularem Rempublicam tantum restrin- gat, verba ita sonant: declarat exemplo quarundam artium, domesti- cum imperium ante oculos habere in primis bonum eorum, qui parent ipsi. Idem igitur docet, servari in magistratibus, si non in omni genere Reip. in iis saltem, in quibus par, similisq; invenitur dignitas omnium civium, nihil- omnia cap. proximo, quod quintum est tertii libri Politic. ubi Aristote- les ponit pro differentia essentiali inter bonas & pravas Resp. quod bonæ respiciunt commodum omnium, prava illius qui imperat, Victorius A- ristotelem sequens ipse quoq; ita scribit: quando unus ille, aut pauci, aut multi

multi spectaverint commune bonum in regenda civitate, omnesq. suos neros in eo contenderint, necesse est has Resp. rectas esse. Contra autem, qui referunt consilia sua omnia ad utilitatem sive unius illius qui regit; sive paucorum, sive multorum, si pauci multive illi sint, labes vitiaq. erunt rectorum illarum. Itaq. Rebus publicis, tam quæ ab uno reguntur, quam a pluribus, attribuit, quod bonæ ut sint, teneantur habere pro fine utilitatem omnium à se expositam, hoc est cum primis & per se subditorum, per accidens imperantis. Hæc est igitur ejus sententia, quod imperans non possit nisi per accidens commodum suum procurare. Estq. prima ejusdem ratio auctoritas Aristotelis comprehensa verbis transcriptis, & à Petro Victorio eo, quo diximus modo, expositis. Secunda ratio est, si imperans quæreretur utile proprium per se, & postea unà utile subditorum, idem ageret, quod dominus cum mancipiis, qui in imperio suo in illa finem sibi propriam utilitatem statuit: at utile mancipiorum eousq. quærit, quatenus ita aptiores fiunt ad sibi bene serviendum. Sed imperium domini in mancipia tyrannicum refert imperium, haud quaquam bonum, ut diximus. Quod si quispiam responderet, tyrannum curare utile & commodum suum per se, illud vero subditorum per accidens: at bonum Principem tam suum, quam subditorum per se quærere: responderetur, quod expectere utile per se, finem denotet: at actionis cujusdam tempore eodem, & in agente eodem, non nisi finis unus esse potest: aliàs enim ipsa actio foret essentialiter in duabus speciebus moralibus, cum ex fine actio speciem sortiatur. Jam vero nulla res in pluribus speciebus locum habet, nisi ex accidenti, veluti homo per se & sec. essentiam solummodo in prædicamento substantiæ est, at ex accidenti, quatenus albus est, in prædicamento qualitatis, & relationis quatenus pater est, & sic de cæteris. Tertia ratio est, quod secundum Aristotelem s. Ethic. cap. 6. Princeps sollicitus est pro aliis, ideoq. etiam ait, Justitiam bonum alterius esse, non proprium: & idcirco alteri laborat, & ideoq. justitiam alienum bonum esse inquirunt.

Quartum argumentum Platonis est lib. i. de rep. estq. hoc: quod ars nulla suum quærat utile, sed illorum, quorū gratia ars est: quam propositionem per inductionem confirmat ex arte medica, quæ quatenus talis, contendit ad salutem ægrotantium; non ad augendas divitias: & naucleri, qui finem artis suæ ponit in eo, ut navem salvam subducant, & simul navigantes.

Unde colligitur, esse veram propositionem illam, quæ re ipsa eadem est cum

priori, quod omnis ars quærat utilitatem illorum, quorum gratia ars est, non suam. At quælibet ars illis imperat, quorum gratia artes sunt, velut medicus ægrotis, & naucerus navigantibus, cum primis singulis iis, quæ ad navigationis securitatem & felicitatem pertinent. Cui argumento hanc subjungit dissertationem (id. Plato scil.) quod nullus verè bonus libenter magistratum imperiumque in se suscepturus sit, nisi pæna imminente cogatur, quæ pæna est, quod ipsi opus sit regi à malis. Estque hujus rei ratio hæc, quod magistratus ipsi oneri est, non quærenti ullam ex eo utilitatem, quoniam non est avarus, nec honorem, quod careat ambitione. Unde concludit his celebratis verbis; quippe si bonorum virorum extaret civitas, in ea, ut arbitror, haud aliter non imperandi gratia pugnaretur, quàm nunc certatur imperandi cupiditate: ibique pateret, revera legitimum Principem non sui ipsius, sed ejus qui sub ipso est, commoditatem respicere.

Ponitur probaturque vera opinio, quod Princeps bonus expetere possit. & querere utile suum proprium per se.

C A P. XIV.

Eterum vera opinio est, quod expetere possit Princeps proprium commodum per se, non tantum per accidens. Quod ut rectè intelligamus, repetenda erit distinctio Aristotelis ex I. Ethic. lib. cap. 7. paulo ante allata, de rebus expetitis & expetendis, & quod aliæ expetantur sui ipsius solum gratia, ut est felicitas, quæ nunquam propter aliud expetitur: aliæ vero propter alias tantummodo desiderantur, ut instrumentalia bona, & instrumenta: aliæ sui & alterius gratia, ut virtutes: quæ gratia aliis expetuntur, quatenus felicitatis ergo cupiuntur; sui vero etiam gratia expetuntur, propterea quod licet nunquam futurus esset felix homo, nihilominus cupiat virtuosus esse. Jam assero, quod Princeps in imperio suo expetat utile suum, hoc est, cupit esse virtuosus, prudens, fortis & temperans, aliisque virtutibus ornatus, non per accidens tantum, sed per se quoque. Idque confirmo: enimvero non solum hoc expetit populi gratia, ut illos idè rectius regere possit, sed & sui ipsius illud vult causa, ita quidem